

DE QUAN EL COTÓ ERA UN DELS PRINCIPALS CONREUS D'ALTAFULLA

Maria Noguera i Figueras

El conreu del cotó a Altafulla és una activitat absolutament desconeguda excepte per aquells que tenen una certa edat i que són altafullencs de tota la vida. Aquest conreu va practicar-se des del 1955 fins el 1967, en total 12 anys.

Veiem una mica el perquè d'aquest conreu durant aquests anys.

Així com la 1ª Guerra Mundial va suposar un enriquiment pels tèxtils catalans, la 2ª Guerra Mundial no va permetre el comerç amb els països europeus. En primer lloc Espanya estava empobrida ja que sortia de la Guerra Civil i després es va quedar aïllada en les relacions internacionals.

Durant el 1939-1959 la indústria catalana i en especial el tèxtil, pateixen les conseqüències del tancament de l'economia espanyola. És l'etapa de l'autarquia. Això ocasiona dificultats per al proveïment del cotó importat, a més de les restriccions en l'energia elèctrica i dificultats per renovar la maquinària. En canvi el mercat espanyol queda absolutament preservat enfront de possibles competències estrangeres.

Durant els anys 50 hi ha un increment molt gran del conreu del cotó a nivell de tota Espanya, és un dels conreus que es van expandint i que són molt ben pagats.

Al voltant de 1966 o 1967 es van introduir a les fàbriques les fibres sintètiques o artificials que imitaven el cotó. És a dir que, a partir de mitjans dels anys 60 ja no es fa servir només cotó com a matèria primera sinó que s'empren productes sintètics que l'imiten. L'avantatge de les fibres artificials és, d'una banda, que són més barates i fàcils de tractar; d'una altra no depenen de si hi ha hagut bona collita de cotó. Són derivats del petroli que el 1966 era molt baix de preu i sortia més a compte fer servir fibres artificials i no tant el cotó natural. Aquesta situació dura fins la crisi de 1973 en què el preu del petroli augmenta de manera perillosa.

Camp de cotó al Camí de Cametes

CARACTERÍSTIQUES BOTÀNIQUES DEL COTÓ

La planta del cotó pertany a la família de les malvàcies, del gènere *Gossypium* de la qual se'n coneixen unes 45 espècies.

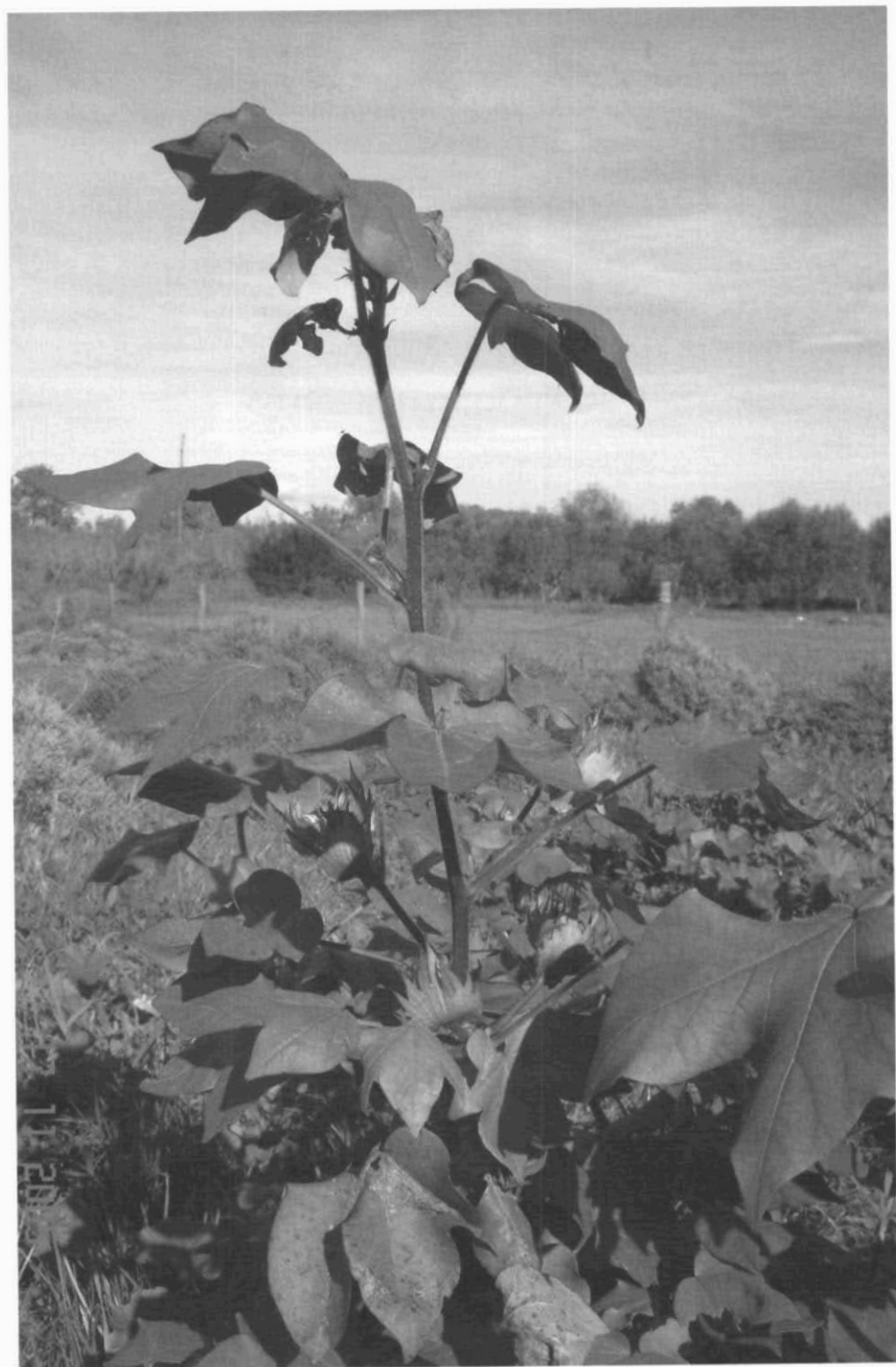
El cotó tèxtil és una planta arbustiva anual, amb arrel pivotant (de clau) molt profunda, amb una tija principal.

Les flors són dialipètals, amb quatre bràctees i nombrosos estams. És una planta autògama, és a dir, es fecunda cada flor a si mateixa, encara que hi ha flors que s'obren abans de la fecundació i es produeixen llavors híbrides.

El fruit és una càpsula amb tres a cinc carpels, que conté de sis a deu llavors. Les llavors estan envoltades d'unes fibres que constitueixen el cotó. La longitud de la fibra varia entre 20 i 45 mm., i el gruix entre 15 i 25 micres.

Després de la maduració del fruit es produeix la dehiscència, és a dir, l'obertura de la càpsula deixant lliures les llavors envoltades de fibres.

La floració és escalonada, per tant la recol·lecció també ho és.

Planta de cotó començant a formar el fruit

VARIETATS

El primer cotó conegut en l'antiguitat a Europa era originari de l'Índia. Ara bé, ja hem dit que hi ha moltes varietats que van des d'herbes i arbustos a arbres. Les varietats conreades aquí de manera generalitzada són:

Gossypium barbadense, o cotó egipci, que és originari de les Antilles. Té la fibra llarga de 35 a 45 mm per 15 micres. D'ell s'obtenen teixits de molt bona qualitat.

Gossypium hirsutum, o cotó americà, que és originari de Mèxic. De fibra normal, de 25 a 30 mm de longitud per 20 a 25 micres de gruix.

APROFITAMENT DEL COTÓ

Els filaments estan constituïts per cel·lulosa (95%) amb una capa finíssima d'una substància cerosa i de greix.

El que s'aprofita principalment del cotó és la fibra obtinguda en la desmotació per a la fabricació de cotó hidròfil i fibres tèxtils. També s'utilitza per a la fabricació de substàncies plàstiques, laques, pel·lícules cinematogràfiques, cel·lofana, etc.

Fruits del cotó abans de madurar completament

Fruit obert amb quatre carpels

La llavor produeix entre el 18 i el 20% d'oli comestible, el qual no es va començar a utilitzar fins a meitat del segle XIX, i la “sansa” o l’“orujó” serveix per aliment del bestiar, especialment del boví, ja que té una proteïna que afavoreix la producció de llet. S’ha d’anar amb compte ja que a l’“orujó” hi queda un alcaloide que és tòxic. Amb molt de compte s’ha utilitzat per a expulsar la tènia solitària.

EL CONREU

És una planta que procedeix de climes tropicals i que es pot conrear entre els 42° de latitud nord i els 35° de latitud sud, excepte a les zones equatorials ja que l’excés de pluja ho impedeix.

Necessita un clima temperat i no resisteix les temperatures per sota dels 14°C. Per a poder germinar cal que tingui un grau just d’humitat ja que si és massa sec el terreny, no neix, i si és massa humit es podreixen les llavors.

Els terrenys han de ser permeables i fondos ja que té les arrels molt profundes. No li van bé els sòls àcids, però suporta fàcilment la salinitat. No necessita sòls molt fèrtils.

EL CONREU A ALTAFULLA

La companyia "Algodonera de Cataluña S.A.", amb seu a Barcelona, és la que inicia el conreu del cotó a tota la zona de la costa tarragonina. Aquesta companyia fa fallida al cap de dos o tres anys i se'n fa càrrec de les explotacions una companyia de Saragossa, "Algodonera del Ebro, S.A." que després canvia de nom i es dirà "Algodonera del Ebro y Cataluña S.A.".

La companyia tenia un encarregat de zona que se'n cuidava des del Baix Penedès fins a Montroig. En Jaume Rubinat i Solé va ser la persona respon-

ALGODONERA DE CATALUÑA, S. A.
Marina Moreno, 10 - Teléfono 34305
ZARAGOZA

Siembra N° 123583

Agencia de

El cultivador D.

con domicilio en la localidad de, provincia de

calle de, núm., desea cultivar de Algodón

una finca de su propiedad —que lleva en arrendamiento—, sita en el término municipal de

Provincia de

Partida de de áreas de extensión

Partida de de áreas de extensión

Partida de de áreas de extensión

Partida de de áreas de extensión

para lo que solicita kilos de semilla, declarando estar enterado y conforme con el anuncio publicado que contiene los precios y condiciones de cultivo.

..... a de 196...

EL CULTIVADOR,

Para el agricultor.

QUAYVO Y FÉLIX, S. A.

Full de sol·licitud de llavors.

ENTREGA DE SEMILLA Y ABONO

que D. (2) de (3)
recibe de ALGODONERA DE CATALUÑA, S. A., en concepto de anticipo, a descontar de la liqui-
dación de la cosecha. Si ésta fuese insuficiente, el agricultor resarcirá a ALGODONERA DE CATALU-
ÑA, S. A., del saldo que quedase a su favor, quedando entendido que si por cualquier causa no pudiera
sembrar, devolverá inmediatamente estos anticipos.

OCTAVIO Y FÉLIX, S. L. - ZARAGOZA 688

CANTIDAD (4) Kgs.	GENERO (5)	CLASE (6)	A granel o envasado (7)	Precio por 100 Kgs. (8) Plac. Cts.	VALOR (9) Pesetas Cts.
	Semilla de algodón		«G» — «E»		
	Abono compuesto		«G» — «E»		
	Superfosfato de cal		«G» — «E»		
	Cloruro de potasa		«G» — «E»		
	Sulfato amónico		«G» — «E»		
	Nitrato		«G» — «E»		
	Sacos con (10)	a (11)	ptas. cada uno ..		
			Total (S. E. u O.)		

Almacén de (12) a (13) de (13) de 19..... (13)

Agente (14) EL AGRICULTOR,
(15) (Firma)

ADVERTENCIA.—Para evitar errores, el agricultor no debe firmar más
que una vez, en original y copia.

Al dorso de esta hoja encontrará explicado el modo de llenarla.

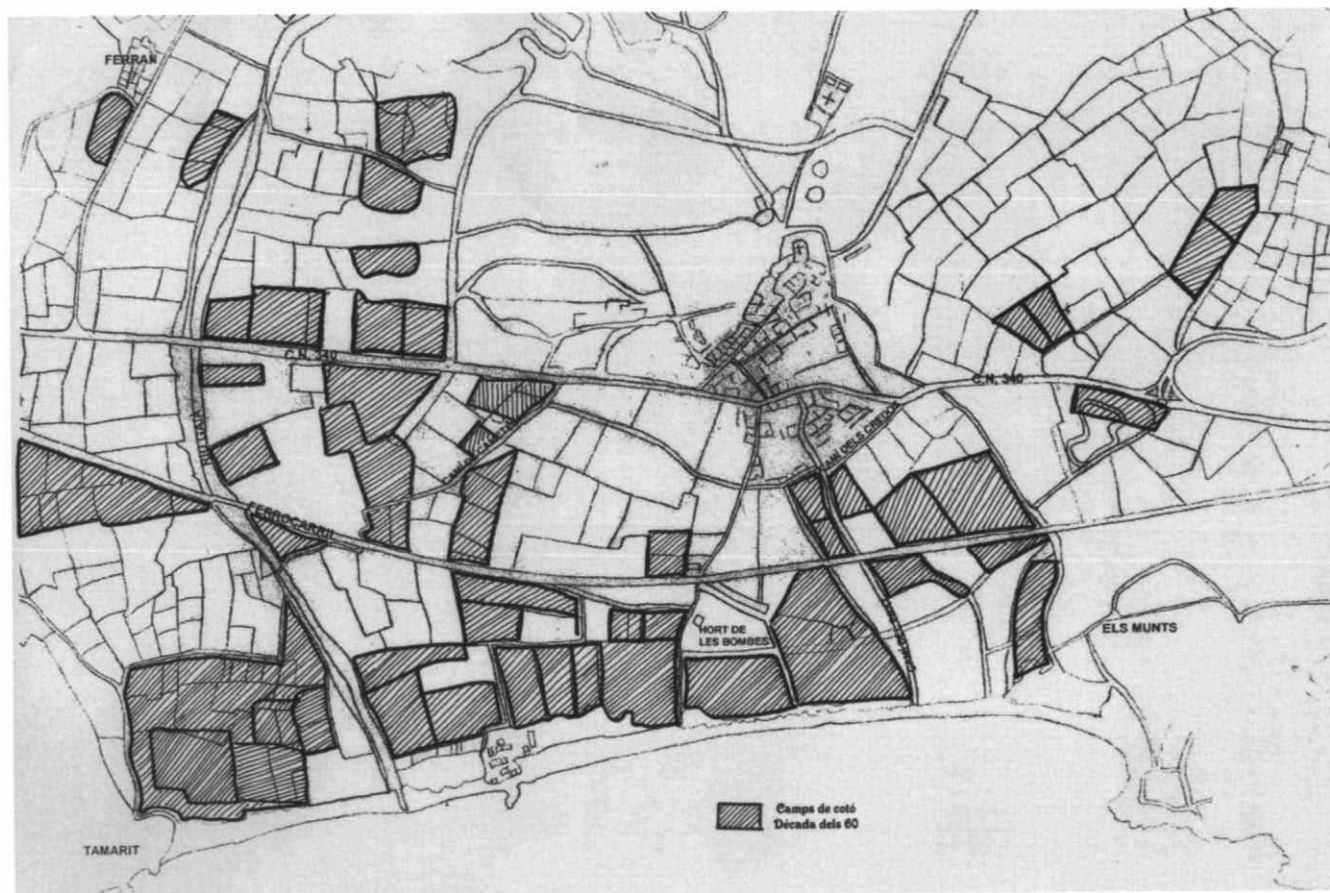
Mod. 15

Este recibo se llena por triplicado. El original se remite a Zaragoza, la primera copia (12) se
queda en poder del agente y la segunda se entrega al cultivador.

Los lunes de cada semana debe remitirse a la oficina de Zaragoza este impreso, «Modelo 15», si no hay
juntos con la correspondiente relación de entregas.

En el lugar señalado con:

- (1) Se pondrá el número del contrato.
- (2) El nombre y los dos apellidos del agricultor contratante.
- (3) La población en que se cultiva el campo y que figura en el contrato.
- (4) La cantidad de kilos de semilla, abono, nitrato, etc., y el número de unidades si se trata de envases.
- (5) El género que se entrega.
- (6) La clase o tipo del género indicado. En la semilla, por ejemplo, si es extranjera o del país, y en el abono, su clase, si se trata de abono compuesto, y en un abono sencillo, su riqueza.
- (7) En este apartado va la indicación «G» «E», que corresponde a «Granel» y «Envasado», debiendo tacharse lo que no proceda. Se entiende por granel, no sólo el género entregado a los agricultores en esta forma, sino el que se entrega en envases propiedad de éstos. Cuando el género se entrega envasado, debe anotarse, en la línea correspondiente, los sacos entregados.
- (8), (9) y (11) A llenar en la oficina central.
- (10) Si los sacos se han entregado con semilla, abono, nitrato, etc.
- (12) El almacén donde se entrega el género.
- (13) El día, mes y año de la entrega.
- (14) El agente que la verifica.
- (15) La firma del agricultor. Este debe firmar el original y la primera copia. El recibo lo firmará el propio interesado, o bien el que firmó el contrato por orden suya, no aceptando la firma de ninguna otra persona. Si el interesado no sabe firmar, puede hacerlo con la impresión digital del pulgar derecho.

Camps de cotó a la dècada de 1960

sable de la zona i gràcies a qui coneixem els detalls d'aquesta activitat econòmica. A cada poble hi havia una altra persona que feia d'encarregat per controlar les necessitats o problemes que es poguessin presentar. Cada quinze dies venia un enginyer de Saragossa per anar supervisant les explotacions. Aquestes es canalitzaven a través del sindicat: es proveïen les llavors, els adobs i els insecticides, les bestretes que es demanen a compte de la collita, es pagava els pagesos,...

Els encarregats dels diferents pobles, si havien de perdre un jornal per acompanyar els supervisors o fer tràmits, la companyia li ho pagava, però a més a més cobrava 10 ctns. per quilo que es collia.

A Altafulla hi ha camps de cotó a Baix a Mar, a la zona de l'estació, el que ara és càmping Tamarit i els horts del Camí de Cametes.

Al principi es sembla cotó de la classe *júmet*, que és cotó egipci, de fibra molt resistent. La zona tenia unes característiques que la feien privilegiada per a la producció d'aquest tipus de cotó. Es fan proves de resistència de les fibres i aguanten fins a 80 o 90 kg., més gran que en altres zones d'Espanya. Però és una planta molt trencadissa i delicada, de seguida es trencaven les branques, feia menys flors que les altres,... Per això al cap de tres o quatre anys es canvia de classe i es sembla cotó americà. Fa els capolls més grossos i la planta és més forta. Es paga més barata, però dóna més rendiment. La classe *júmet* va començar a pagar-se a 18 pts. el quilo. L'americà en canvi es pagava a 15 pts el quilo. El preu va anar pujant fins a 20 pts. i les segones classes fins a 18,50 pts. Els últims anys aquest preu no sortia a compte degut a que havia pujat també el preu de la mà d'obra.

Per triar la llavor a sembrar van preparar una parada parcel·lada a l'Hort de Rubinat i hi van sembrar catorze o quinze classes de llavor. Amb les parcel·les numerades es va seleccionar la classe que rendia més.

Sembra

Es feia els mesos d'abril i maig. Alguns pagesos aprofitaven haver recollit les patates i feien la sembra el mes de juny.

La llavor es posava en remull un dia per afavorir la germinació.

A la terra es feien solcs separats per 1 m o 1,20 m. Cada quatre pams es sembraven sis o set llavors i quan naixien les plantes s'aclaria deixant tres o quatre motes. No s'havia de sembrar a gaire profunditat ja que les llavors no germinen si tenen massa terra a sobre.

Existien màquines per sembrar. Dins d'un dipòsit acabat en un embut es posaven les llavors que anaven caient dins un petit solc, el qual la mateixa màquina tornava a tancar.

Necessitava regar cada vuit dies i adob amoníacat, encara que poc. És una planta que té arrel de clau, per tant queda molt fixada a terra.

Màquina de sembrar cotó. (S'empenyia manualment)

Florida

Tenia lloc els mesos de juny, juliol i agost.

Fa una flor groga amb el centre tacat de vermell. Quan començaven a florir s'escaparraven les plantes per tal que no es fessin més altes i en canvi s'eixamplessin. Així la producció de flors era més abundant i no era tan difícil la recollida.

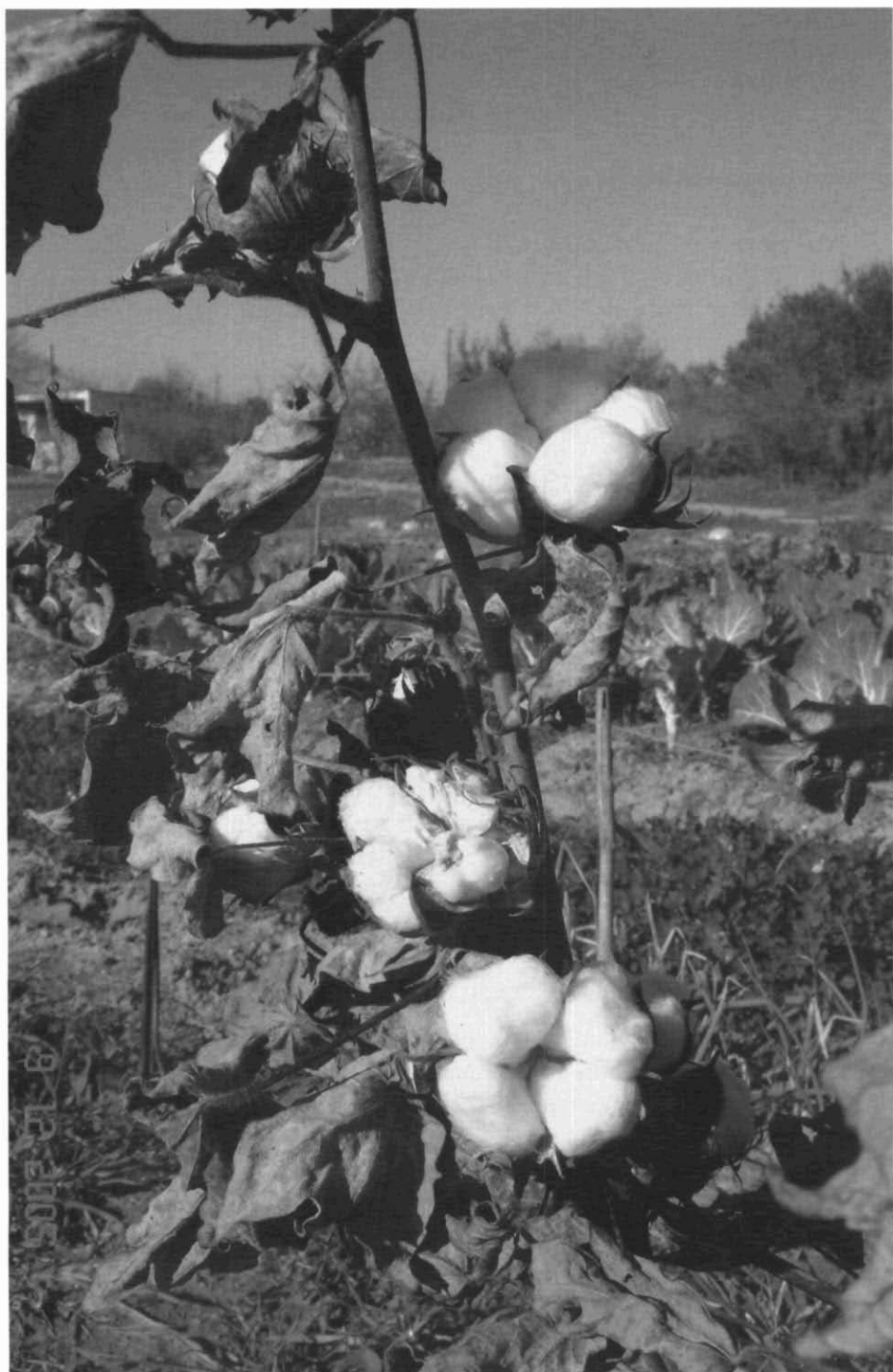
Fructificació

Durava els mesos d'octubre i novembre. Si el temps venia ventós o feia fred, fruitava més aviat. Si era una zona ombrívola no acabava de secar-se la planta i el fruit no esclatava; llavors li tiraven un exfoliador perquè madurés més aviat.

Recollida

Quan els fruits havien esclatat es recollia el cotó a mà, essent un treball dur per les esgarrinxades que la planta fa ja que té moltes punxes. Existien màquines recol·lectores però només s'utilitzaven en les grans plantacions d'Amèrica. Aquí no sortia a compte ja que es perd més producte al no poder recollir tan arreu.

La companyia enviava sacs buits que es repartien pels pobles. Quan es tenia un nombre suficient de sacs plens, es carregaven en camions i es duïen a Reus. Carregaven unes sis tones, però el seu transport era difícil ja que no es po-

Planta a punt de la recol·lecció

dien lligar bé, sempre hi havia sacs que s'esmunyien i eren molts els viatges en que se'n perdien alguns.

Quan a Reus es va espatllar la màquina desmotadora es va portar la collita a desmotar a Binefar. Més tard en van posar una a l'Aldea i es va portar allí.

A mitja collita els encarregats passaven per tots els camps per calcular aproximadament el total de quilos que en podien sortir. Poques vegades s'equivocaven en les apreciacions.

Als quinze dies de lliurar el que s'havia collit es rebien els diners; eren puntuals en el pagament i al pagès li anava molt bé.

De la llavor se'n feia oli per a consum, per a màquines i també s'utilitzava per a fer plàstic.

Una vegada feta la recol·lecció s'havien d'arrencar les plantes seques. Era difícil ja que les arrels arribaven molt profundes. S'utilitzava el *fès*, una eina que té una part de càvec i una altra de destraleta. Ràpidament es cremava ja que eren plantes molt punxoses.

Plagues

Les més freqüents son el pugó, larves de diferents papallones (el cuc rosat i l'eruga espinosa), el mosquit verd i l'aranya roja.

A Altafulla el cotó tenia poques plagues. De fet només l'atacava el pugó i l'aranya roja.

L'aranya roja apareixia els anys en que hi havia sequera. Van enviar un insecticida d'Amèrica que entrava dins la saba de la planta i era molt efectiu.

A Torredembarra van comprar un enginy per agafar els insectes durant la nit i així comprovar que no n'hi havia cap que pogués suposar un perill de plaga o bé posar-hi remei abans que s'estengués. Consistia en un plat on encenien alcohol i amb la claror acudien els insectes que queien en un embut i d'allí dins un dipòsit amb aigua. Pel matí comprovaven quines espècies havien caigut en el parany.

Explotació i producció

Ja hem dit que en Jaume Rubinat era l'encarregat de la zona que anava des del Baix Penedès fins el Baix Ebre. L'any 1962 sembraven cotó en tots aquests pobles de la demarcació que tenia al seu càrrec.

Població	Nombre de pagesos que conreaven cotó
Altafulla	81
Clarà	7
Creixell	45
Ferran	12
La Riera	56

Població	Nombre de pagesos que conreen cotó
La Pobla de Montornès	37
Roda de Barà	40
Torredembarra	74
Calafell	3
El Vendrell	5
Vilanova i la Geltrú	2
Cambrils	5
Montroig	5
Riudoms	3
Valls	5
Vespella	2
Vilaseca	8

Podem veure que Altafulla encapçala el nombre de gent que es dedica a sembrar cotó (potser perquè en Jaume Rubinat, l'encarregat de zona, era del poble i es van poder informar millor). És clar que tots aquests pagesos conreen terres que no són totes dins el terme d'Altafulla sinó que n'hi ha que pertanyen al de Tàrragona o al de Torredembarra..

El conreu va tenir una forta embranzida els primers anys, tal com podem comprovar en la taula següent. La davallada es correspon amb la introducció de les fibres sintètiques. El preu del cotó no augmenta i en canvi sí que ho fa el preu dels productes que necessita el pagès (adobs, insecticides,...) amb la qual cosa perd interès la inversió. De totes maneres, els anys que se'n va conrear van tenir bona repercussió econòmica. Ho podem comprovar en el següent quadre de producció que agafa els anys centrals i finals.

Any	Ha. sembrades a Altafulla	Kg. de cotó	Guanys estimats
1961	100 ha.	178.175 kg.	3.563.500 pts.
1962	130,52 ha.	208.570 kg.	4.171.400 pts.
1963	90 ha.	120.500 kg.	2.410.000 pts.
1964	60 ha.	71.605 kg.	1.432.100 pts.
1965 *	57,48 ha.	10.560 kg.	211.200 pts.
1966	50,02 ha.	56.200 kg.	1.124.000 pts.
1967	10 ha.	8.300 kg.	166.000 pts.

*L'any 1965, el 14 de juliol, hi ha una forta pedregada que destrueix la collita

Algodonera de Cataluña, S. A.

NUM. PTAS. 2.055¹—

TERMINO MUNICIPAL DE	Altafulla
ZONA DE	Vendrell
PROVINCIA DE	Tarragona

correspondiente a la entrega número 20

D. XXXXXXXXXX - ALTAFULLA recibe de
 ALGODONERA DE CATALUÑA, S. A., la cantidad de Ptas. DOS MIL CINCUENTA Y
 CINCO
 importe liquido de la totalidad del algodón entregado, según detalle:

CANTIDADES Kilos	Clase	Precio	IMPORTE Pesetas	A DESCONTAR ANTICIPOS	Pesetas
38 ¹ —	Primera.	20 ¹ —	760 ¹ —	Kilos semilla	
70 ¹ —	Segunda.	18 ¹ 50	1.295 ¹ —	Insecticidas	
	Tercera.			"	
				Fertilizantes	
				"	
				"	
				En efectivo.	
				Tptos. y almacenajes pagados por la C ^a .	
Total. 108 ¹ —				Sacos a ptas.	
				" a "	
				TOTAL A DESCONTAR	
			2.055 ¹ —		

Valor del algodón recibido	2.055 ¹ —
Devolución de	
SUMA	
Importe a descontar por anticipos	
LIQUIDO A SU FAVOR	2.055 ¹ —

2055 / 2
 805
 15
 15
 10

Vendrell a 11 de febrero de 1961

RECIBI:

Por Algodonera de Cataluña, S. A.

El

Albarà de pagament. (1961)

ALGODONERA DE CATALUÑA, S. A.

Liquidación núm. 1

to

Término municipal de Altafulla
 Agencia de Vendrell
 Provincia de Tarragona

Don [REDACTED] = ALTAFULLA RECIBE de esta Compañía la cantidad de
 Pesetas NUEVE MIL OCHOCIENTAS UNA
 importe líquido del algodón entregado, según detalle:

CANTIDADES Kilos	Clase	Precio	IMPORTE Pesetas	A DESCONTAR ANTICIPOS	Pesetas
500,---	Primera. 20' - pta.		10.000,---	50 Kilos semilla	300,---
	Segunda. 18'80 »			» abono	
11,---	Tercera. 16' - »		176,---	» nitrato	
	Desecho			Póliza contr ^a	75,---
Total 511,---				Sacos a pta.	
				» a »	
				En metálico.	
				TOTAL A DESCONTAR . .	375,---
			VALOR ALGODON RECIBIDO . .		
			10.176,---		

Valor del algodón recibido . . . 10.176,---

Devolución de

SUMA

Importe a descontar por anticipos . .

LIQUIDO A SU FAVOR . . .

10.176,---

10.176,---

375,---

9.801,---

Precio de la Semilla.
 Orden Ministerio de Agricultura de 14
 de Marzo de 1963 (B. O. 19 Marzo 1963)

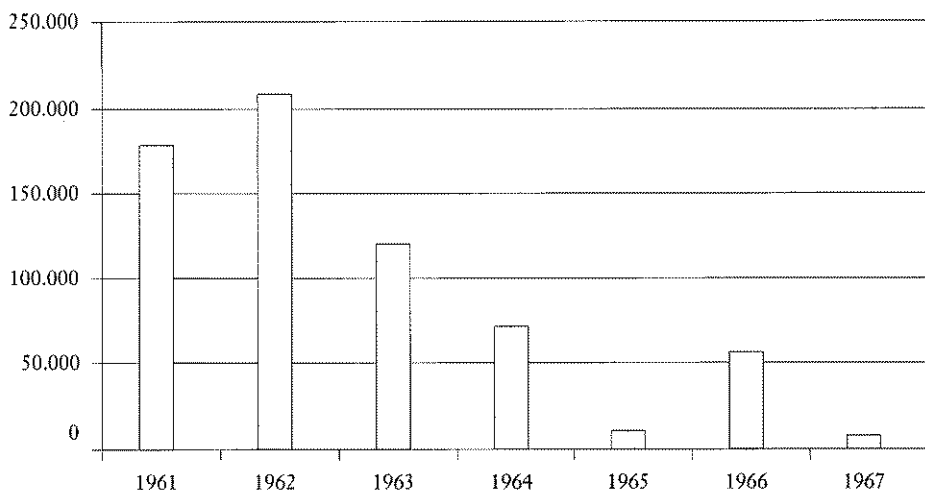
9.794,50

Vendrell a 2 de Marzo de 1964.

Por Algodonera de Cataluña, S. A.

Albarà de pagament. (1964)

Producció en quilos Altafulla

EL CONREU DEL COTÓ A ESPANYA

Any	Superfície Milers d'Ha.	Producció Milers de Tm.
1950	33,9	12,6
1955	164,4	110,1
1960	250,1	216,9
1965	197,6	248,9
1970	90,8	159,8
1975	62,1	159,5

Com es pot comprovar, a Espanya va ocupar una gran superfície durant la primera meitat dels anys 60, arribant el 1962 a cobrir les necessitats nacionals de fibra. A partir de la dècada dels 70 la davallada en superfície conreada és bastant forta. Actualment es manté a Andalusia, i en menor importància, a Alacant i Extremadura.

A Altafulla es veu una evolució del conreu del cotó, durant aquells anys, paral·lela a la que hi va haver a tota Espanya, desapareixent quan ja no va resultar rendible.

BIBLIOGRAFIA

- GUERRERO GARCÍA, Andrés: *Cultivos herbáceos extensivos*. Ed. Mundi-Prensa. Madrid 1987, 4ª ed.
- FRIGOLA, Ricard; LLARCH, Enri: *Viladomiu Nou: Colònia tèxtil*. Ed. Graó. Barcelona 1986.
- FONT i QUER, P.: *El Dioscorides renovado*. Ed. Labor. Barcelona 1987, 10ª ed.

Agraïments a :

En Jaume Rubinat i Solé per la seva informació i aportacions.

L'Isidre Fortuny de La Pobla de Montornès, per poder donar testimoni de la màquina de sembrar.

En Jaume Balaguer, la Pepita Farreras, en Rafel Pellicer per aportacions de documents i fotos i informacions.

En Joan Vives per experimentar amb la sembra de cotó.